

Józef Wroceński

Ks. prof. Edward Szafrowski
(1929-1992)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 39/1-2, 207-212

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MATERIAŁY DO HISTORII NAUKI I LITERATURY
PRAWA KANONICZNEGO W POLSCE

Prawo Kanoniczne
39 (1996) nr 1-2

KS. PROF. EDWARD SZTAFROWSKI (1929-1992)

Mijają już cztery lata, kiedy to w dniu 21 kwietnia 1992 r. we Wtorek Wielkanocny zmarł nagle na zawał serca w Kielcach znany i ceniony kanonista, profesor Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, ks. prof. dr hab. Edward S z t a f r o w s k i.

W Zmarłym utraciliśmy wybitnego znawcę prawa kanonicznego, utalentowanego profesora, wychowawcę młodzieży studiującej, organizatora badań i życia naukowego w różnych ośrodkach akademickich.

Ks. prof. E. S z t a f r o w s k i urodził się w dniu 19 września 1929 r. w Pińczowie, jako syn Jana i Stanisławy z d. Bałazińska. W tymże samym roku, 3 listopada, został ochrzczony w kościele parafialnym w Pińczowie. W rodzinnym mieście ukończył szkołę powszechną, a następnie Gimnazjum i Liceum im. Hugona Kołłątaja. W 1948 r. po uzyskaniu świadectwa dojrzałości wstąpił do Seminarium Duchownego w Kielcach, które ukończył w 1954 r. otrzymując, przez posługę biskupa Franciszka Sonika, święcenia kapłańskie. Przez dwa kolejne lata pełnił funkcję wikariusza współpracownika, najpierw w Lelowie, a potem w Bodzentynie. Rzetelnie odbyte studia seminaryjne dobrze przygotowały ks. E. Sztafrowskiego do pracy duszpasterskiej. Ujawniły również drzemiące w Nim wielkie możliwości naukowe i zdolności wychowawcze. Stąd też w roku 1956 został skierowany przez władzę diecezjalną na dalsze studia specjalistyczne w Lublinie, na Wydziale Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W 1959 r. uzyskał na wspomnianej uczelni tytuł magistra, a w 1960 r. stopień naukowy doktora prawa kanonicznego przedkładając rozprawę pt. *Warunki budowy kościoła w prawie kanonicznym*. Po studiach kanonistycznych pracował w Sądzie Biskupim Diecezji Kieleckiej na stanowisku notariusza, a później obrońcy węzła małżeńskiego i promotora sprawiedliwości. Od stycznia 1961 r. podjął wykłady z zakresu teologii moralnej fundamentalnej i historii doktryn społecznych, a następnie prawa kanonicznego w Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach. W roku akademickim 1967/68 został zatrudniony na Wydziale Prawa Kanonicznego Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w charakterze adiunkta przy Katedrze Kościelnego Prawa Cywilnego. Od samego niemal początku swej pracy naukowo-dydaktycznej ks. E. S z t a f r o w s k i interesował się prawem osobowym. Wyrazem tych zainteresowań stał się najpierw podręcznik pt. *Współpracownicy biskupa diecezjalnego w pasterskim posługiwaniu*, a następnie liczne artykuły, wśród których szczególnie miejsce zajmują następujące: *Uprawnienia biskupów w sprawach małżeńskich; Nowe aspekty prawne posługiwania proboszczowskiego; Kapłaństwo wspólne; Uprawnienia Konferencji Biskupich; Kolegialność Biskupów według konstytucji soborowej „Lumen gentium”*; *Synod Biskupów nowym organem kolegialnym; Kolegialność hierarchii przed Soborem Watykańskim II*. Szczególnym owocem tych właśnie zainteresowań stała się rozprawa habilitacyjna zatytułowana: *Kolegialne działanie*

biskupów na tle Vaticanum II, która porusza bardzo ważny dla kościelnego prawa osobowego problem kolegialności. Jest to całościowe ujęcie zasady kolegialnego działania biskupów, poparte pełnym aparatem naukowym przy uwzględnieniu bezpośrednich źródeł, jakimi są dokumenty soborowe i ich schematy oraz prawodawstwo posoborowe. W pracy zostały również omówione nowe formy kolegialnego działania, jakie powstały po Soborze, a mianowicie Synod Biskupów, Konferencje Biskupów, czy też większy udział biskupów w pracach Kurii Rzymskiej. Podkreślenia wymaga fakt, że aspekt kanoniczny dzieła został pobudowany aspektem teologicznym.

Naukowe zainteresowania ks. Profesora w tym okresie dotyczą nie tylko prawa osobowego. Był on specjalistą w zakresie prawa o miejscach i czasach świętych, czego dowodem była publikacja pt. *Miejsca i czasy święte*. Pierwsze wydanie ukazało się w 1970 r. Drugie natomiast zmienione i poszerzone w 1982 r. Rozwijając swoje zainteresowanie tą dziedziną ujawnione już w rozprawie doktorskiej, wykazał ks. S z t a f r o w s k i ogromną erudycję.

Trzeba też w tym miejscu wskazać na prowadzoną przez ks. Profesora działalność zmierzającą do udostępnienia czytelnikowi polskiemu bogatej treści prawodawstwa posoborowego, które w okresie, gdy był przygotowywany nowy Kodeks Prawa Kanonicznego, było bardzo obfite. Zapoczątkował on i kontynuował przez wiele lat serię wydawniczą pt. *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, której pierwszy tom (trzy zeszyty) ukazał się w 1968 r. Tłumaczenie tych prawno-liturgicznych dokumentów na język polski wymagało ogromnego wysiłku zarówno z racji wielkiej ich liczby jak i podejmowania odpowiedzialności za poprawne przełożenie na język ojczysty. W wielu wypadkach stał się ks. S z t a f r o w s k i twórcą poprawnej terminologii kanonicznej w języku polskim. Polska wersja kościelnych dokumentów miała i ma szczególne znaczenie z dwóch przede wszystkim racji: znajomość łaciny u nas w kraju nie jest zbyt wielka ponadto przyczynia się ona w znacznym stopniu do popularyzacji znajomości podstaw obecnie obowiązującego prawa. Nic też dziwnego, że dzieło to pozostaje nieodłącznym rekwizytem warsztatu naukowego kanonistów polskich, służy też innym instytucjom kościelnym. Edycja dokumentów, o której mowa, obejmuje 12 tomów w 36 zeszytach. Podobne zbiory ukazywały się również za granicą, należy jednak zauważyć iż kolekcja ks. S z t a f r o w s k i e g o jest najobszerniejsza, obejmująca niemal wszystkie dokumenty, jakie ukazały się w latach 1960-1980. Korzystanie z tego obszernego zbioru ułatwiają liczne indeksy zamieszczone w 4 zeszytach tomu XII. Niezwykle cenny jest indeks rzeczowy, zawierający hasła do wszystkich tomów. Jest także *Indeks generalis omnium voluminum Iuris Canonici Postconciliaris* ułatwiający korzystanie z dzieła wszystkim nie znającym języka polskiego. Przez to dzieło, które dotarło do wielu bibliotek, także za granicą, nazwisko autora znane jest nie tylko w Polsce, lecz i poza jej granicami, o czym świadczą recenzje, które ukazywały się w czasopiśmie zagranicznych.

W okresie po habilitacji (po 1973 r.) pomimo tych jakże cennych, ale jakby pobocznych zainteresowań ks. S z t a f r o w s k i pozostał wierny swoim badaniom naukowym dotyczącym prawa osobowego. Kontynuacją i pogłębieniem tych badań

był opublikowany w 1978 r. artykuł: *Teoria Soboru powszechnego w świetle Vaticanum II*, wydrukowany również we francuskiej wersji językowej. Nauka Soboru o Kolegium Biskupów prowokowała podjęcie tematu dotyczącego relacji między wspomnianym Kolegium i Biskupem Rzymskim. Znalazło to swój wyraz w artykułach: *Pozycja Biskupa Rzymskiego w Kolegium Biskupów* oraz *Papież a Kolegium Biskupów*. Pierwszy z tych artykułów został opublikowany również w wersji francuskiej.

Kolegialność biskupów znalazła swój praktyczny wyraz w różnych instytucjach zrzeszających biskupów. Wspomniane zagadnienie doczekało się aż dwóch monografii. Czasowo rzecz ujmując najpierw należy wymienić opublikowaną w 1981 r. *Kurię Rzymską*, następnie zaś w 1984 r. *Konferencje Biskupie*. Pierwsza z nich stanowi liczący się wkład jej autora do literatury kanonistycznej. Uwzględniła zarówno historię Kurii Rzymskiej jako instytucji, która kształtowała się przez wieki, jak i dzieje poszczególnych jej dykasterii. W opracowaniu tym znajdujemy zestawienie obszernej literatury przedmiotu z uwzględnieniem opracowań ogólnych dotyczących całej kurii oraz opracowań odnoszących się do poszczególnych jej organów. Jest to pierwsza monografia na temat Kurii Rzymskiej w kanonistyce polskiej. Nie straciła ona nic ze swoich walorów mimo, iż po kilku latach papież Jan Paweł II dokonał nowej reformy tej instytucji. Zmiany dokonane przez obecnego Papieża w 1988 r. zostały omówione przez ks. Szafrrowskiego w obszernym 60-cio stronicowym artykule pt. *Kuria Rzymska Jana Pawła II* opublikowanym w 1990 r.

Konferencje Biskupów to również cenna monografia, pierwsza w polskiej kanonistyce i jedna z niewielu w światowej literaturze kanonistycznej. Pozostaje ona w związku z zainteresowaniami ks. Profesora kolegialnością biskupów i stanowiła w szerokim znaczeniu kontynuację badań nad tym zagadnieniem. W wymienionej monografii zostały omówione konferencje biskupie przed Soborem Watykańskim II (w różnych krajach), jak i w świetle dokumentów tegoż Soboru oraz posoborowego ustawodawstwa kościelnego. Poszczególne etapy kształtowania się norm prawnych określających stan prawny i kompetencje konferencji, zwłaszcza na Soborze i w prawodawstwie posoborowym zostały potraktowane szczegółowo i wyczerpująco. Dzięki temu opracowanie, o którym mowa, ma charakter wyczerpującego studium tej instytucji.

Obydwie powyższe monografie stanowią bardzo cenny wkład w rozwój kanonistyki. Należy też powiedzieć, że dzięki nim stał się ks. Profesor szczególnym znawcą zagadnień dotyczących zarówno Kurii Rzymskiej jak i Konferencji Biskupów. To sprawiło, iż brał on czynny udział w opracowaniu nowych statutów polskiej Konferencji Episkopatu.

Wkrótce po wydaniu nowego Kodeksu opublikował artykuł na temat: *Lud Boży w strukturze Kościoła*. Przekazał w nim syntetyczne ujęcie tematów zawartych w drugiej księdze Kodeksu.

Na skutek podjęcia funkcji promotora pastoralnego synodu we własnej diecezji, opracował ks. Profesor w kilku artykułach zagadnienie dotyczące nowego ujęcia synodu, zwanego synodem pastoralnym. Podobny charakter posiadają inne artykuły, związane z powyższym zagadnieniem, a dotyczące parafii, wikariuszy ponadparafialnych i parafialnych.

W twórczości naukowej ks. E. Sztafrowskiego ważne miejsce zajmują pomoce do nauki przedmiotu dla studentów. Do wykładów przywiązywał wielką wagę. Bez przesady można powiedzieć, że dydaktykę uprawiał z pewną pasją i z sukcesem. W czasie moich studiów, kiedy wykładał, zawsze z pewną dozą niecierpliwości czekaliśmy na jego wykład. Dla potrzeb tych wykładów oraz dla potrzeb wszystkich zajmujących się prawem kanonicznym, od samego początku swej twórczości pracował on nad podręcznikowym ujęciem prawa kanonicznego. Najpierw opracował komentarz do przepisów kodeksowych pt. *Miejsca i czasy święte*, który doczekał się dwóch wydań (1970 i 1982), a o którym wspomniałem już wyżej. Następnie opublikował inny podręcznik pt. *Współpracownicy biskupa diecezjalnego w pasterskim posługiwaniu*, który również posiada dwa wydania (1968 i 1977). Wydanie drugie, zmienione i poszerzone, adresowane do studentów prawa kanonicznego, zbliżało się przy omawianiu poszczególnych instytucji do opracowania monograficznego. Rozbudowany aspekt historyczny poszczególnych instytucji prawnych, posiadał charakter wprowadzenia do pełniejszego ujęcia i zrozumienia obowiązujących przepisów prawnych w danej materii. Drugi niejako tom podręcznika zatytułowany: *Współpracownicy papieża w pasterskim posługiwaniu* ukazał się w 1979 r. i zawierał również sporo elementów opracowania monograficznego. Uwzględniając aspekt historyczny omówił ks. Profesor, w tym podręczniku, te osoby i instytucje, które pomagają Biskupowi Rzymskiemu w kierowaniu jego własną diecezją rzymską oraz całym Kościołem powszechnym. Było to omówienie sumienne i szczegółowe.

Po tym częściowym opracowaniu prawa kanonicznego podjął się ks. Sztafrowski i wydania pełnego komentarza do wówczas obowiązującego Kodeksu (1917 r.) i późniejszego ustawodawstwa kościelnego. Dokonał tego wydając dwutomowe *Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej* (Warszawa 1976 i 1979). Było to jedyne pełne opracowanie ustawodawstwa kościelnego obowiązującego po Soborze Watykańskim II, więc w stosunku do Kodeksu z 1917 r. znacznie zmienionego. Podręcznik ten dobrze spełniał zadanie do czasu ukazania się nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego (1983). Przygotowywanie zbioru pt. *Posoborowe prawodawstwo kościelne* dawało ks. Profesorowi możliwość bliższego zetknięcia się na żywo z dokonywaną odnową prawa kanonicznego, a zwłaszcza z jego częściową kodyfikacją w postaci licznych dokumentów prawa posoborowego i czyniło go kompetentnym do opracowania wspomnianego podręcznika. W tym miejscu chciałbym zwrócić uwagę na okoliczności, w których powstawały wyżej wymienione opracowania podręcznikowe i podkreślić godną podziwu odwagę ks. Profesora, która towarzyszyła mu przy podejmowaniu decyzji w tej materii. Czas był jak najbardziej niesprzyjający takim inicjatywom. Trzeba bowiem pamiętać, że był to okres gruntownej przebudowy prawa kanonicznego. Obowiązywał wprawdzie Kodeks, ten z 1917 r., ale powoli rodziły się zarysy nowych ujęć, które w trakcie dalszych przemyśleń ulegały ciągle nowym przemianom. Proces ewolucji trwał, a pojawiające się raz po raz dokumenty Stolicy Apostolskiej, które usiłowały ująć życie Kościoła w nowe wymiary normatywne, miały charakter w wielu wypadkach eksperymentalny. Trud, którego podjął się ks. Profesor wymagał od niego wielkiej odwagi, samozaparcia i ogromnego wysiłku.

Gruntowna znajomość zarówno dokumentów Soboru Watykańskiego II, jak i dokumentów posoborowych pozwoliła ks. S z t a f r o w s k i e m u na przygotowanie, w krótkim czasie po promulgacji nowego Kodeksu (1983) nowego czterotomowego *Podręcznika prawa kanonicznego*, którego dwa pierwsze tomy ukazały się w 1985 r. a dwa następne w 1986 r. Opublikowany tak szybko podręcznik służy zarówno wykładowcom, jak i studentom prawa kanonicznego. Dzieło to stanowi rzetelny komentarz do obecnie obowiązującego zbioru prawa. Na uwagę i podkreślenie zasługuje nie tylko samo wydanie nowego podręcznika i jego nowy układ dostosowany do nowego Kodeksu, lecz także jego wewnętrzna zawartość. Niezwykle pożyteczne jest sygnalizowanie, na początku poszczególnych ksiąg, części, sekcji itd., treści danej jednostki redakcyjnej. Opracowanie zaś niektórych kwestii, zwłaszcza tych, które stanowiły specjalność ks. Profesora, wychodzi poza ramy zwykłego podręcznika.

Wieloletnie i aktywne zaangażowanie się w tłumaczenie dokumentów posoborowych zapewne sprawiło, iż ks. S z t a f r o w s k i podjął się tłumaczenia nowo wydanego Kodeksu Prawa Kanonicznego na język polski. Wyrazem uznania dla tej pracy ze strony władz kościelnych stanowi fakt wykorzystania jego tłumaczenia Kodeksu w urzędowym wydaniu łacińsko-polskim (Pallotinum 1984). Odtąd tekst polski tego ważnego zbioru prawa kościelnego zaczął docierać do rąk licznej rzeszy odbiorców.

Ostatni Sobór nie tylko sam przybrał charakter duszpasterski, ale wysunął postulat, aby i prawo kanoniczne bardziej służyło duszpasterstwu. Idąc po tej linii opublikował ks. Profesor w 1985 r. opracowanie pt. *Małżeństwo chrześcijańskie* (pomocę prawno-pastoralną). Temu samemu celowi służyły między innymi następujące artykuły: *Sakrament małżeństwa w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego oraz Urzeczywistnianie się Kościoła w duszpasterstwie parafialnym*.

Należy też odnotować kilka artykułów wiążących się z problematyką innych sakramentów (chrztu, bierzmowania, Eucharystii, namaszczenia chorych). Są to doniosłe studia ukazujące, w aspekcie prawnym, rolę wymienionych sakramentów św.

Na marginesie właściwej pracy naukowej umiał ks. S z t a f r o w s k i również dzielić się z innymi zdobytą wiedzą prawniczą w artykułach o znaczeniu popularyzatorskim.

Twórczość naukowo-badawczą łączył ks. S z t a f r o w s k i i umiejętnie i z powodzeniem z działalnością dydaktyczną i pedagogiczną, prowadząc przez wiele lat wykłady w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie i w Seminarium Duchownym w Kielcach. Na jego seminarium naukowym napisano kilka rozpraw doktorskich i wiele prac magisterskich. Ponadto często był proszony o recenzje w przewodach doktorskich i dwóch habilitacyjnych. Należał do tych uczonych, którzy posiadli dojrzałe umiejętności badawcze i twórczą pasję. Pozostawił nam spuściznę naukową bogatą, z której długo będziemy mogli korzystać. Nie sposób tutaj wymienić wszystkie pozycje tworzące jego dorobek naukowy.

Należy też na koniec podkreślić, aby mieć pełny obraz osoby ks. S z t a f r o w s k i e g o, iż był on nie tylko badaczem naukowym, profesorem, był przede wszystkim

kapłanem o wielkim sercu. Podejmował chętnie obowiązki zlecane mu w Kościele kieleckim, do którego należał, między innymi obowiązki dyrektora Studium Teologiczno-Pastoralnego dla księży, promotora synodu swojej diecezji, referenta do spraw prawnych w Kurii Diecezjalnej, członka Kolegium Konsultorów, prepozyta kieleckiej Kapituły katedralnej. Uczestniczył też w kierownictwie Komisji przygotowującej II Polski Synod Plenarny. Był znanym profesorem, a równocześnie kochał duszpasterstwo i w swoim kapłańskim sercu nosił ogromną miłość dla potrzebujących i biednych. Praca naukowa nie odrywała go od duszpasterstwa, które było drugą pasją jego życia. Wspierał je czynem i piórem. Opublikował kilkanaście tomików wprowadzeń i komentarzy biblijno-liturgicznych do Mszy św. niedzielnych, świątecznych, obrzędowych, poprzez które chciał pomóc duszpasterzom. Troszczył się o dobre wychowanie kleryków, przyszłych kapłanów. Troszczył się również o kapłanów, którzy chętnie do niego zwracali się o porady w swoich problemach kapłańskich i duszpasterskich. Bez cienia przesady można powiedzieć, iż ponad wszystko ukochał Kościół, jemu poświęcił swoje zdolności naukowe, zamiłowania duszpasterskie, swoje kapłańskie serce.

Ks. Józef Wrocęński SCJ